

האדם ותהליך התשובה

תחום הדעת מחשבת ישראל, מפמ"ר - הרב ד"ר יוחאי רודיק

כתיבה | הרב ד"ר יוחאי רודיק מפמ"ר מחשבת ישראל

שכבת גיל: י"א – י"ב

מספר שיעורים מומלץ: 4

מבוא:

הגותו של הרב קוק איננה רק הגות מחשבתית תיאורטית אלא יש בה כוח מניע משמעותי להנעת תהליכים חברתיים ואישיים בדורנו. להלן נעסוק בשני נושאים במשנתו: **דמות האדם ותהליך התשובה**. שני הנושאים שלובים ומשפיעים זה על זה. דמותו של האדם והעמקה בכוחות נפשו, חשובים ביותר לנוער המתבגר כיוון שביכולתם לכוון את דרכו הן באפשרות ניצול כוחות הנפש שלו והן בהקניית משמעות ליצירתו כאדם.

מושגים מרכזיים שילמדו בשיעור:

- משמעות החיים
- רגש
- שכל
- חכמות הקודש ומדעי החול
- ייעוד האדם
- יצירת האדם
- כוח הצמיחה

מטרות:

1. הכרת השקפת הראי"ה קוק בנושא כוחות הנפש של האדם ותהליך התשובה.
2. קריאה והבנה של קטעי מקורות העוסקים בנושאים המדוברים.
- 3 דיון ערכי ויצירת שיח רלוונטי לתקופתנו.

מבנה השיעור:

- שלב א': קריאת המקור ושיח ביתתי.
- שלב ב': כתיבת תשובות לשאלות הבנה ורלוונטיות.

מהלך השיעור

להלן 5 נושאים:

1. האדם - יצירת האדם ותפקידו
2. חכמת הקודש הפועלת
3. חכמת האדם
4. תהליך התשובה
5. תשובה אל הכלל

בכל נושא ישנו קטע לעיון וללימוד ולאחריו שאלות לחשיבה ולדיון.

המורה יקדיש זמן ככל שיידרש ללימוד כל נושא והבהרת התשובות לשאלות תוך קיום דיונים השואפים להפיכת הלימוד לרלוונטי לחיי התלמידים.

האדם

יצירת האדם ותפקידו

"לפני יצירתי, וודאי כל אותו הזמן הבלתי מוגבל שמעולם עד יצירתי, לא היה דבר בעולם שהיה צריך לי, שאם הייתי חסר לאיזה תכלית והשלמה הייתי נוצר. וכיוון שלא נוצרתי עד אותו הזמן, הוא אות שלא הייתי כדאי עד אז להיבראות, ולא היה בי צורך כי אם לעת כזאת שנבראתי. מפני שהגיעה השעה שאני צריך לעשות איזה דבר להשלמת המציאות".

(עין אי"ה, ברכות, דף י"ז, אות מו).

שאלה חשיבה ודיון:

1. מהו החידוש בדברי הרב קוק ומה תרומתו להתפתחות האדם ותרומתו לחברה?
2. "הגיעה השעה שאני צריך לדעת איזה דבר..." לאור דברי הרב קוק, איזו שליחות אתה בוחר כדי לתרום לעולמנו?

חכמת הקודש הפועלת

"חכמת הקודש היא נעלה מכל חכמה בזה שהיא מהפכת את הרצון והתכונה הנפשית של לומדיה לקרבם לאותה הרוממות שהיא בעצמה מתעצמת בה. מה שאין בן כל החכמות העולמיות, אף על פי שהן מצוירות עניינים נשגבים... אין להן אותה תכונה מפעלית".

(אורות הקודש, חלק א', עמ' א)

שאלה חשיבה ודיון:

1. בהמשך הקטע הנ"ל מאפיין הרב את מדעי החול וכותב: "הם אינם מחדשים ומחוללים חדשות מצד עצמם, אלא הם מצוירים ומציגים לפני ההשקפה השכלית מה שנמצא במציאות". לאור דברי הרב שקראת, מהו ההבדל בין חכמת הקודש ומדעי החול?
2. כיצד לדעתך ניתן להסביר את ההבדל בין חכמת הקודש ומדעי החול?

כוחות האדם

לפניך שני ציטוטים ממשנת הראי"ה בעניין כוחות האדם. עיין בציטוטים והתייחס למשימות להלן.

א. "אי אפשר לאדם לחיות לא בשכל לבדו ולא ברגש לבד. תמיד צריך שיהיה ממוזג את השכל עם הרגש".

(אורות הקודש, חלק א', עמ' רמט).

ב. "כל הרצונות של כל הברואים ובייחוד של האדם ובטיפוסו הייחודי של ישראל, הם גרעינים שיש בהם כוח הצמיחה".

(אורות הקודש, חלק ג', עמ' עד).

שאלה חשיבה ודיון:

1. עיין בשני הציטוטים לעיל. בחר אחד מהם והסבר מדוע בחרת דווקא בציטוט זה?
2. עיין בציטוט השני "כל הרצונות...". האם לדעתך הרב מתייחס גם לרצון שלילי? נמק את תשובתך.

תהליך התשובה

התשובה- חזרה אל בורא עולם

"כששוכחים את מהות הנשמה העצמית, כשמסיחים דעה מלהסתכל בתוכיות החיים הפנימיים של עצמו... והתשובה הראשית היא שישוב האדם אל עצמו, אל שורש נשמתו".

(אורות התשובה, פרק ט"ו, סעיף י)

שאלה אחת ודין:

1. מהו ההבדל בין אדם שעיקר תשומת ליבו מופנית כלפי חוץ לבין אדם שעיקר תשומת ליבו מופנית כלפי עולמו הפנימי?

2. הסבר מדוע שיבת האדם אל עצמו היא שיבה אל אלוקים?

תשובה אל הכלל

"בראשית מטעו של העם הזה, אשר ידע לקרוא בשם הרעיון האלוקי הברור והטהור בעת השלטון הכביר של האלילות בטומאתה- פראותה, נתגלתה השאיפה להקים ציבור אנושי גדול אשר "ישמור את דרך ה' לעשות צדקה ומשפט"... למען דעת שלא רק יחידים חכמים מצוינים, חסידים ונזירים ואנשי קודש חיים באור האידאה האלוקית, כי גם עמים שלמים, מתוקנים ומשוכללים".

(אורות, "למהלך האידיאות בישראל", עמ' קד).

שאלה אחת ודין:

1. מהו החידוש שעם ישראל מביא לעולם על פי דברי הראי"ה קוק לעיל?

2. אילו ניתנה לך אפשרות לעצב את דמותו של עם ישראל בארץ ישראל אילו פעולות היית עושה כדי להפוך את חיי העם ל"חיים באור האידאה האלוקית"?